

Avrupa'da Çingene Düşmanlığı ve Sınıfsal Irkçılık

Vladan Jeremić, Rena Rädle

Romanlar, yüzyıllara uzanan göç tarihleri boyunca defalarca baskıya maruz kaldılar. Avrupa ülkeleri on beşinci yüzyılın ortalarında göçmen halklara (yani göçebelere, gezginlere) karşı kanunlar çıkarmaya başladı.¹ Göçmenler istikrar bozucu bir unsur olarak, hatta nüfus çoğunluğunu elinde bulunduran toplulukların güvenliğini tehlikeye atan tehditkâr ve işgalci gruplar olarak görüldü. Günümüzde de, kimlik kaydı olmayan pek çok Roman, toprakları üzerinde yaşadıkları toplumlar bünyesinde tamamen yalıtılmış yurttaşlar olarak hayatlarını sürdürmeye devam ediyor. Defalarca yerlerinden edilen ve farklı bölgelere iskân edilen çok sayıda Roman yüzyıllar boyunca göçebe olarak yaşadı; yurttaşı oldukları ülkelerin topraklarında dahi. Nüfus çoğunluğunu elinde bulunduran topluluklarla Romanların ilişkilerine hâkim olan suçlamalar, hayal kırıklıkları ve yanlış anlamaların yanı sıra, hâlâ Romanlara karşı derin bir ayrımcılık söz konusu. Bu ayrımcılığın kökleri sadece etnik ya da kültürel ırkçılıkta ya da Roman karşıtı hissiyatta yatmıyor; mülkiyet, mal birikimi ve toprakçılığa [*territorialism*] dayalı sosyal düzenlerde yaşayan herkes için, yoksulluk ve göçebelik tehditkâr unsurlar. Batı'nın politikaları yüzyıllar boyunca yoksulları sosyal koruma sistemine dahil etmeye ya da onlardan kurtulmaya çalıştı, onları sürmeye ya da tasfiye etmeye uğraştı. Romanlar da aslen aşırı yoksulluk çeken bir etnik sınıftır ve ulusun ya da Avrupa'nın bütünleşmesi önünde bir engel teşkil eder. Romanlar ve Roman olmayanlar arasındaki ilişkinin, her şeyden önce, zenginlik ve aşırı yoksulluk arasındaki sınır çizgisi tarafından belirlendiği söylenebilir.

Romanların gerek AB üyesi ülkelerde gerek Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve eski Yugoslav cumhuriyetleri (özellikle Makedonya ve Sırbistan) gibi daha büyük bir Roman nüfus barındıran ülkelerdeki durumu güvencesizdir. Roman olma gerçeği yani millî kimlik meselesinin yanı sıra, Roman bir kadın ya da erkeğin karşı karşıya kaldığı en temel sorunlardan biri, yoğun sefalete maruz bırakılan marjinalleştirilmiş bir toplumsal sınıfa ait olmaktır.

Romanlara yönelik etnik ve sınıfsal ırkçılık, Avrupa'nın dört bir yanında farklı biçimler altında tezahür ediyor. İtalyan Başbakanı Silvio Berlusconi'nin hükümeti, Roman nüfusunun parmak izlerinin çıkarılmasını meşrulaştırmak amacıyla, Mayıs 2008'de Napoli'de bir dizi bölgedeki göçebe yerleşimlerini ve topluluklarını kapsayan bir olağanüstü ilan etti. Bu kanun, Ortaçağa kadar geri giden Roman karşıtı kanunları ve Avrupa tarihinin 20. yüzyıldaki en karanlık dönemlerini getiriyor aklı. İtalya'da genel olarak göçmenler zor durumda bulunuyor; faşist sağın Romanlara yönelik olarak giriştiği şiddet eylemlerinin zirvesi, yerleşimlerin topyekûn yakılması, mal mülke zarar verilmesi ve Roman topluluklarının zorla belirli kent merkezlerinin dışındaki alanlara yerleştirilmesi oldu. Bu sürecin en çarpıcı örnekleri 2006'dan beri Livorno, Roma, Napoli ve Milano gibi kentlerde yaşanıyor.²

Benzer biçimde Finlandiya'da, daha iyi bir gelecek uğruna Romanya'dan Helsinki'ye göç eden Romanlar tarafından kurulan bir yerleşim yerle bir edildi. Mart 2009'da Helsinki'ye gittiğimizde, Helsinki Şehir Müzesi'nde düzenlenen *Dikkat, Çingene: Bir Yanlış Anlamanın Tarihi*³ isimli, Romanların tarihi ve kültürü konulu bir sergi kapsamında gerçekleşen kamuya açık bir söyleşiye⁴ katıldık. Bu gezide, sefalet çeken Romanların göç etme çabalarının aktif bir biçimde engellenmeye çalışıldığı şeklindeki kanımız iyice pekişti.

AB'nin katı yasaları Romanların farklı biçimlerde yaşamasını ya da çalışmasını engelliyor ve dolayısıyla Romanların AB gerçekliğine "uymadığı" düşünülüyor. Ancak en esef verici görüntüler Macaristan'dan geliyor: Ülkede 2008 sonlarından beri Roman topluluklarına yönelik olarak düpedüz av düzenleniyor. Roman ailelerinin neo-Nazi gruplarca katledilmesi, Avrupa'nın ortasında halka yönelen ırkçı eziyetin en kötü örneği.⁵ İster AB üyesi ister AB üyesi olmayan ülkelerde yaşasınlar, Romanlar Avrupa çapında derin ve henüz incelenmemiş bir nefrete maruz

¹ Robert Jütte, *Poverty and Deviance in Early Modern Europe*, Cambridge University Press, 1994.

² Security a la Italiana: Fingerprinting, Extreme Violence and Harassment of Roma in Italy, Raport, European Roma Rights Centre vd; 2008, Kaynak: www.soros.org/initiatives/roma/articles_publications/publications

³ Kaynak: www.hel.fi/wps/portal/Kaupunginmuseo_en/Artikkeli_en?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/Museo/en/museum+news/news+and+events/leave+your+roma+prejudices+behind

⁴ Kaynak: <http://www.hiap.fi/index.php?page=304&abr=0&event=137>

⁵ Kaynak: www.dur.org.rs/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=83:umadarskoj-rome-ubijaju-po-metodologiji-slinoj-taktici-amerikog-kju-kluku-klana&catid=34:vesti&Itemid=56

kalıyor. Romanlara yönelik doğrudan şiddetin, neoliberal reformlardan nemalananlarla yoksulluk sınırında yaşayan yerel halk arasında büyük bir uçurum bulunan yerlerde en zirveye çıkması son derece anlamlı bir durum.

Avrupa'nın Varoşları

Birleşmiş Milletler-Habitat'ın Küresel Rapor'u,⁶ belirli sınıfsal aktörleri ve ekonomik işlevleri bulunan farklı altı "şehir" tipi arasında ayrıma gidiyor: Söz konusu tipler arasında lüks şehir, gelişmiş hizmetlere sahip mutenalaşmış şehir, doğrudan üretime ev sahipliği yapan banliyö şehri, vasıfsız işçiler şehri ve nihayet, marjinal ya da yasadışı etkinliklerden ya da doğrudan sokak düzeyinde sömürden gelir sağlayan sürekli işsiz "sınıf altı"nın ya da "getto yoksulları"nın yaşadığı şehirler yer alıyor. Bu son şehir tipi, enformel şehir ya da yasadışı şehir. Sırbistan ve Avrupa çapındaki Roman yerleşimleri, genelde küresel Güney'le özdeşleştirilen varoş kentleriyle aynı kefeye konabilir. BM-Habitat'ın 2003 tarihli İnsan Yerleşimleri Üzerine Küresel Rapor'u varoş bölgelerini, içme suyu, sağlık hizmetleri ve diğer altyapı imkânlarına sınırlı erişimi olan, ev kalitesinin düşük olduğu ve ikamet durumu belirsiz kişilerin yaşadığı aşırı kalabalık yerleşimler şeklinde tanımlıyor. BM-Habitat tarafından işaret edilen söz konusu özellikler, Belgrad'daki yüzden fazla Roman yerleşiminde gözlemlenebilir. Nüfusun bileşimi ve Belgrad'ın varoş bölgelerindeki konumu çeşitlilik arz eder: Belgrad'da ikamet kaydı edinmeyi başarmış ya da kentin yerlisi olan Romanlar vardır. Öte yandan Belgrad'daki yerleşimlerde nüfusun %20 ila 40'ını teşkil edebilen Kosova kökenli Roman mülteciler vardır. Bir grup, güney Sırbistan'daki geçinme imkânı bulunmayan bölgelerden ekonomik nedenlerle göçmüş Romanlardır. Çok sayıda kişi de Geri Kabul Anlaşması sonucu Batı Avrupa ve AB ülkelerinden Sırbistan'a iade edilen Roman mültecilerdir. Bu yerleşimlerin kimi sakinleriyse, Roman kökenli değil, sadece en yoksullar, mülteciler ya da toplumdan dışlanmış kişilerdir.⁷

Avrupa toplumlarındaki, özellikle eski Sovyetler Birliği ve Yugoslavya ülkelerinde aşikâr olan mevcut tabakalaşmanın yol açması olası toplumsal çalkantılarda, milletler-aşırı bir etnik grup olarak Romanlar önemli bir rol oynayabilir. Her ne kadar sınırlar açık olsa da, Batı Avrupa ülkelerine yönelik kontrolsüz Roman göçüne iyi gözle bakılmıyor. Dolayısıyla söz konusu ülkelerin "Roman meselesini çözme" amaçlı bir strateji geliştirmiş olması şaşırtıcı değil. *Roman Katılımı'nın Onyılı 2005-2015* adlı oluşum, Orta ve Güneydoğu Avrupa ülkelerini, uluslararası örgütleri ve hükümet dışı kuruluşları (Dünya Bankası, Açık Toplum Enstitüsü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Konseyi, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası)⁸ ve Roman sivil toplum örgütlerini bir araya getiriyor. Amacı, Romanların durumunu iyileştirmek ve "Romanlar ve toplumun kalanı arasındaki kabul edilemez uçurumları kapatmak". Birtakım temel alanlar (barınma, eğitim, istihdam ve sağlık) haricinde ayrımcılığın giderilmesi, yoksulluğun azaltılması ve Roman kadınların konumunun iyileştirilmesi gibi konulara da özel bir önem atfediliyor. Temel ilke, Roman topluluklarının temsilcilerini bütün süreçlere dahil etmek. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF), toprak, gayrimenkul ve kaynakları özelleştirme şartına uyan ülkelere kredi verme politikası Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki yerel ekonomilere 1980'lerde yıkım getirmekle kalmadı, orta sınıfların tasfiyesine ve belirli bölgelerin topyekûn "varoşlaşması"na yol açtı. Roman Katılımı'nın Onyılı'nın hedefi, oluşum bünyesindeki ülkelere Roman topluluklarının resmîleşitliğe kavuşması ve böylece bu kişilerin AB üyelerinden "anavatanları"na sürülmesinin meşrulaştırılması. Aynı zamanda, finansal destek ve diğer yardımların kontrolünü elinde tutarak katılım sürecini yürüten

⁶ The challenge of slums- Global report on human settlements 2003, BM Habitat; Kaynak: <http://www.unhabitat.org/downloads/docs/GRHS.2003.3.pdf> (web sitesi halihazırda çalışmıyor)

⁷ Her ne kadar Sırbistan'ın 2002'deki nüfus sayımına göre sadece 102.193 kayıtlı Roman olsa da, bazı tahminlere göre ülkede 600.000 Roman bulunuyor. Roman çocukların ve gençlerin durumu en iyi şu verilerden anlaşılabilir: "Sırbistan Cumhuriyeti'nde Roman çocukların durumuna dair UNICEF raporuna (2006) göre, Roman çocukların yaklaşık %70'i yoksuldur ve çocuklu Roman hanelerinin %60'ı yoksulluk sınırının altındadır. En kötü durumdaki çocuklar, kentlerin dışında çok çocuklu hanelerde yaşayanlardır. Yoksul Roman çocuklarının dörtte beşinden fazlası, yetişkin bireylerin temel eğitim almadığı ailelerde yaşamaktadır." bkz. Sırbistan Hükümeti, "Strategy for the Improvement of Roma Status in the Republic of Serbia" Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 55/05, 71/05 - Düzeltme, 101/07 ve 65/08), Belgrad, 9 Nisan 2009; Kaynak: www.humanrights.gov.yu/dokumenti/roma/strategija_april_09.pdf

⁸ Kaynak: www.romadecade.org/

elit de destekleniyor. Bu, Roman topluluklarının özörgütlü politik özneler olma yönünde gelişmesi açısından sakıncalı bir durum yaratıyor.

Köprü Altı - Belgrad: Katılımcı *Happening*

Belgrad'daki E-75 uluslararası karayolunda seyrederken, Belgrad'ın merkezini Yeni Belgrad'a bağlayan Gazela köprüsünden geçtiğimizde, Staro Sajmište bölgesindeki yoksul bir Roman yerleşimine geldik. Gazela köprüsünün altında yaşayan insanlarla ilk kez, Aralık 2004'te meslektaşımız Alexander Nikolić'le birlikte organize ettiğimiz *Köprü Altı - Belgrad* projesinde yer alan sanatçı ve aktivistlerin bir araya geldiği bir etkinlikte tanıştık. Sekiz saatlik büyük bir *happening*'e dönüşen etkinlik boyunca, yerleşim sakinleri, gerek Romanlar gerek diğer mülteciler, bütün katılımcıları ateş yakmaya ve yerleşimde kalmaya davet etti.

Proje katılımcılarından David Rych, Gazela köprüsü altındaki etkinliğimiz hakkında bir yazı kaleme alarak şöyle dedi: "Rahibe Teresa olarak sanatçı' ancak bir yanlış kavramlaştırma olabilir; elbette, söz konusu destek arayışı katılımcı bir topluluk faaliyetine dair onaylanmış modellere evrilmediği sürece, ki bu da her bir tekil örneğe vakit ayırmayı ve adanmayı gerektirir. Roman topluluğunun yukarıda bahsi geçen temsilcileri tarafından net bir biçimde ele alınan bir dizi konu var. Kültürel faaliyet adına alışılmadık zorluklara göğüs germenin bir diğer amacı, söz konusu geçişleri daha anlaşılır bir 'gerçek' imgesine dönüştürmek olabilir. Haliyle toplumumuzda, ulusumuzda ya da diğer ayırım kategorilerinde zıt kutuplarda bulunan insanların yaşadığı gerçekliklerin birbiriyle bağdaşamayacağını teslim etmemiz gerekecektir ve 'Öteki'nin gerçekliğini karşılıklı olarak paylaşılan bir varoluşun diğer bir bileşeni olarak çözümlememiz ve hâkim sistemin yalnızca marjinalleştirilmiş kişilere uyguladığı dışlama mekanizmalarını araştırmamız ve gözümüzün önünde canlandırmamız gerekecektir. Kimi ziyaretçiler, tam da o ortak gerçeğe katkıda bulunmalarını sağlamak için yerel bir duruma dahil edilebilir. Başka kişiler farklı yerlerde benzer bir faaliyet sürdürebilir. Ve elbette bazıları asla geri dönmeyebilir. Ne oraya, ne de çoğu 'madun'un yaşadığı diğer yerlere. Bazen sınır kapısının eşliğinden geçer..."⁹ Takip eden birkaç yılda, bazı sanatçılar Gazela köprüsü altındaki topluluk bünyesinde aktivizmini sürdürdü, raporlar ya da sanatsal müdahalelerle katkılarını sundu.¹⁰ Viyana'da yaşayan bir grup sanatçı halihazırda Gazela yerleşimi için turistik bir rehber yayımlamakla meşgul.¹¹

Belgradlı yetkililer bir süredir, Gazela'nın ve pek çok başka Roman yerleşiminin sakinlerini yerinden etmeye çalışıyor. Ancak tahliye ve yeniden iskânın nedeni, topluluğun sefil yaşam koşulları ya da yerleşimlerin veya Romanların sınıfsal konumu değil, iddiaya göre, planlanan altyapı inşaatları ve Gazela köprüsünün halihazırındaki yeniden inşası. 2005 yılında, Belgrad Belediyesi Gazela yerleşimindeki Romanları tahliye edip, Yeni Belgrad'daki Dr. Ivan Ribar mahallesine yerleştirmeyi önerdi; söz konusu öneri mahalle halkı tarafından protesto edildi. Her ne kadar bu protesto Romanlara yönelik açık bir husumeti dışavurduysa da, Yeni Belgrad sakinleri tepkilerinin nedeninin ırkçılık değil, kirlilik artışından ve gayrimenkul fiyatlarında düşüşten duyulan korku olduğunu belirttiler: "Romanlara karşı değiliz, ancak onların gelenek ve kültürlerinin kentin ortamına uymayacağından çekiniyoruz", diyordu mahalle sakinlerinden biri. "Hijyen sorunları yaşanacak. Yanıbaşımızda bu tür bir yerleşim varken, hangimiz dairesini satışa çıkarabilir?"¹² Benzer bir protesto, Eylül 2008'de, Belgrad'ın banliyösündeki Ovča mahallesi sakinleri yeni bir Roma yerleşiminin inşaatının başlamasını engellemeye çalışınca yaşandı. Organizasyon Komitesi'nin, Romanyalı azınlığa mensup bir üyesi şöyle diyordu: "Romanlara karşı değiliz, herhangi bir başka etnik azınlık Ovča'ya yerleşecek olsa gene aynı tepkiyi veririz. Mesele, 130 Roman ailesinin mahalleye yerleşmesinin nüfusun ulusal yapısını ciddi biçimde değiştirecek

⁹ David Rych, "Under the Bridge – A derivé to a topos of social relevance or... 'a visit to the zoo'?", *Under the Bridge Beograd*, Biro for Culture and Communication, Novi Sad, 2005, s. 34-37.

¹⁰ Tanja Ostojic, *Open Studio of New Belgrade Chronicle*, 2007; Kaynak: www.tanjaostojic.blogspot.com

¹¹ Lorenz Aggermann, Eduard Freudmann, Can Gülcü, *Beograd Gazela-Reiseführer in eine Elendssiedlung*, Drava Verlag, Klagenfurt, 2008.

¹² Večernje novosti, 11 Temmuz 2005, Kaynak:

www.novosti.rs/code/navigate.php?id=14&status=jedna&vest=77610&datum

olmasından kaynaklanıyor. Bu, geleneklerimiz ve yaşam tarzımız üzerinde bir felaket etkisi yaratacak.”¹³

Yeni Belgrad'daki Belville: Katılımdan Doğrudan Eyleme

Belville, Yeni Belgrad'daki yeni bir yerleşim kompleksinin adıdır: Kompleksi inşa eden Blok 67 Associates Ltd. adlı şirket, Delta Real Estate (sahibi Miroslav Mišković Sırbistan'ın en zengin işadamıdır) ve Hypo-Alpe Adria Bank tarafından kurulmuştur.¹⁴ Şirketin amacı, Haziran 2009'da Belgrad'da gerçekleşen *Universiade* [Üniversite Yaz Oyunları] etkinliğine katılacak atletlerin kullanacağı ofis ve daireler inşa etmeyi; Oyunlar'dan sonra daireler önceden belirlenmiş yeni sahiplerine devredilecekti.

3 Nisan 2009 günü, buldozlerle gerçekleştirilen ani bir müdahale sonucu, Belville civarındaki bir bölgede son beş yılda oluşmuş Roman yerleşimindeki kırk ev yıkıldı. Romanların evlerini yerle bir etme kararı, Belgrad'ın Teftiş Heyeti tarafından alınmıştı. Belediye Başkanı Dragan Đilas konuya dair şöyle dedi: “Belediye arazisinin altyapı tesisleri yapılması planlanan bir bölümünü yasadışı biçimde işgal eden kişiler yerlerinde kalamazlar. Söz konusu kişilerin Roman ya da başka bir etnisiteden olmasının hiçbir önemi yok. Belgrad'ın gelişimi birkaç yüz kişi tarafından engellenemez ve kimse Belgrad'da yaşayan iki milyon kişiyi rehin alamaz. Belediye söz konusu uygulamayı gelecekte de sürdürecektir. Açıkçası, başka bir çözüm yoktur.”¹⁵

Polis, buldozleri kordona alarak yerleşimin yıkımına destek verirken, mahalle sakinlerine eşyalarını tahliye etmek için süre bile tanımadı. Bazı insanlar bir buldozer bölgeyi temizlerken yıkıntılarının altından çekip çıkarıldı. Bölgede bulunduğumuzdan dolayı, Block 67'deki eylemlerde en başından beri komşularımızın yanında yer aldık. Evlerin yıkılmasına karşı düzenlenen bir eylemde, aynı gün öğlen saatlerinde Jurija Gagarina Sokağı kesildi. Ardından yerleşim sakinleri Belgrad Belediyesi önünde bir eylem gerçekleştirdi. O akşam Belgrad Belediyesi önünde toplanan, yerinden edilmiş Romanları kimse muhatap alıp konuşmadı. Protesto ertesi gün de sürdü. Yurttaşların protestolarına kısa sürede bazı STK'lar da destek verdi. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Dünya Sağlık Örgütü ve İnsan ve Azınlık Hakları Bakanlığı'nın basıncı sonucunda, Belgrad belediye yetkilileri meseleyi yatıştırmaya çabaladı. Belirlenen “çözüm”, aynı günün akşamı Boljevci adlı banliyö mahallesinde konteynırlardan menkul bir yerleşim oluşturmaktı. Meseleyi alanda “çözmek” üzere harekete geçirilen bürokratik aygıtın işlevsiz kaldığı kısa sürede anlaşıldı. Birkaç yıl önce bir Roman gencinin Boljevci'de öldürüldüğünü öğrendik. Dolayısıyla ilk akla gelen soru şuydu: Neden konteynırların tam da bu mahalleye yerleştirilmesi kararı alınmıştı? Boljevci sakinleri yolları keserek Romanlar için getirilen konteynırların kaldırılmasını talep ettiler: Boljevci'den bir kişi, “Konteynırları kaldırmazsanız, onları içinde yaşamaya kalkışanlarla birlikte ateşe veririz” diyordu. Boljevci halkının protestolarına zaman zaman şiddet bulaştı: Kimileri konteynırları ateşe vermeye çalışıp Romanların bu geçici tesislere taşınmasını engellemeye uğraştı. Olay, apaçık bir ırkçı kalkışma gibi görünüyordu. Belediye Başkanı Đilas şöyle diyordu: “Boljevci halkının korkularını anlayabiliyorum, çünkü bir kısmı kimlik kartı bile olmayan insanlarla komşu olmak üzereler. Bu insanların kim olduğu meçhul. Belgrad'da ikameti olmayan herkes geldiği yere geri dönmek durumunda. Hukuken doğru olan budur, meselenin özünde bu vardır ve bu konuda OEBS, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ya da STK'larla hiçbir pazarlık olmayacaktır.”¹⁶ Dolayısıyla, Đilas'a kalırsa, Roman meselesi çocuklu üç Roman anneyi eski bir Roman yerleşiminin yakınlarındaki Mirijevo'daki konteynırlara yerleştirmek suretiyle “çözülmüştü”. Toplumun çoğunluğu açısından hâlâ alternatif bir çözüm bulunmuyor. Her ne kadar Roman Onyılı'nın başkanlığı 2009'da Sırbistan'da olsa da, evler yıkılırken belediye yetkilileri alternatif bir barınma planı sunmadı. Medyanın Romanlara yönelik linç kampanyasını durdurmak ve alternatif bir barınma çözümü bulmak için üç protesto ve uluslararası örgütlerin basıncı gerekti.

¹³ Kaynak: www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=09&dd=24&nav_id=320375&nav_category=12

¹⁴ Kaynak: www.belville.rs/kosmomi.jsp

¹⁵ Borba, 3 Nisan 2009; Kaynak: www.borba.rs/content/view/4472/

¹⁶ YUCOM, Regards from Šaban Bajramović, Peščanik; Kaynak: www.pescanik.net/content/view/2970/61

Belville adlı belgesel filmimiz, söz konusu olayların vuku bulduğu on gün boyunca çekildi ve biz de komşularımızın hakkı için mücadele eden aktif katılımcılar olarak doğrudan sürece dahil olduk. Film, birkaç gün ve geceyi kapsayan bir süreçte, olaylar gelişirken spontane biçimde çekildi. Akşamları eldeki malzemeyi birlikte gözden geçiriyorduk; insanlar kendilerini de, gün boyunca katılmadıkları diğer olayları da görebiliyordu; politikacıların ve BM yetkililerinin açıklamalarını tekrar dinliyorduk; kaba bir montajı derhal internete yüklüyorduk. Olan biteni belgeleyen bir kameranın varlığı insanlar için müthiş bir motivasyon kaynağıydı. Montaj esnasında, olayların yoğunluğunu sadeleştirdik ve yaşananların anlaşılmasını ve incelenmesini kolaylaştıracak bir biçime soktuk. Videonun ilk kamuya açık gösterimi Belville yerleşiminde gerçekleşti. Çekim, toplulukla beraber yaşanan bir tanıklık, özdüşünüm ve öğrenme sürecine dönüştü. *Belville* adlı video didaktik bir araç olarak tasarlandı. Roman hakları ve Avrupa faşizmine dair eğitim atölyelerinde ve konferanslarda, Roman mültecilerin sığındıkları ülkelerde kalma hakkını savunan kampanyalarda ve ayrıca sanat sergilerinde gösteriliyor. Belgeselin prömiyeri, Paris'teki Sırbistan Kültür Merkezi'nde gerçekleşti ve burada öncesinde *Psychogeographic Research* [Psikocoğrafi Araştırma] olarak adlandırdığımız sergimize son anda dahil oldu. 27 Mayıs 2009 günü, film Block 67'deki yerleşimde gösterildi.

Bize göre, politik sanatın mesajını farklı düzeylerde iletmesi gereklidir. Faaliyeti ve alımlanması, yalnızca ayrıcalıklı estetik bakışla ve güncel sanatın dışlayıcı bağlamıyla sınırlandırılmaz. Biçimcilik ve estetik normlara atıflar, izleyicilerin özalgısını pekiştirir ve sanat eserini şekerci dükkanındaki lolipoplardan birine çevirir. Oysa sanat bundan fazlasıdır; kuramı uygulamaya geçirmek için yöntemler geliştirebilir. Sanatın özgül potansiyeli, bir yöntem ya da kavramı aynı anda uygulayabilmesi, inceleyebilmesi ve eleştirebilmesi gerçeğinden doğar. Ancak sanat laboratuvar ortamında gerçekleşmez. Sanatçı, üretim ve tüketim koşullarının, sonuçlarının ve etkilerinin farkında olmalıdır. Söylemeye ne hacet, sanat üretimi de, kapitalist toplumdaki diğer üretim biçimleriyle aynı sömürü ilişkilerine tabidir. Ancak bu, toplumumuzdaki verili koşulları yeniden üretmeye mahkum olduğumuz anlamına gelmez. Görevimiz, sanatsal üretimi sömürü matrisine karşı kullanmak ve bu suretle durumu başaşağı çevirmektir.

İngilizceden çeviren: Barış Yıldırım

Avrupa'da Çingene Düşmanlığı ve Sınıf Irkçılığı metni ilk kez bir Slovence dergide yayımlandı: *Borec*, LXI/2009, št. 657-661, derleyen Tanja Velagić ve Lev Kreft, Društvo za proučevanje zgodovine, antropologije in književnosti – Publicistično društvo ZAK, 2009, s. 440-449. İngilizce versiyonu ise şu sergi kataloğunda çıktı: *Psychogeographical Research*, Voyvodina Güncel Sanat Müzesi, Novi Sad, 2009 (der: Vladan Jeremić), s.135-142.

Metnin bu versiyonu iki kaynaktan besleniyor. Vladan Jeremić ve Rena Rädle tarafından yazılan *Antiziganism and Class Racism in Europe* [Avrupa'da Çingene Düşmanlığı ve Sınıf Irkçılığı] ve *Power Relations in a Nutshell: On the Video Works Belville and Gazela* [İktidar İlişkilerinin Hülasası: Belville ve Gazela Adlı Video İşleri Üzerine] adlı metinler *To Think (Film) Politically: Art and Activism Between Representation and Direct Action* [(Film) Politik Olarak Düşünmek: Temsil ve Doğrudan Eylem Arasında Sanat ve Aktivizm] adlı seminerin Jelena Vesić tarafından hazırlanan ve DeLve/Institute for Duration, Location and Variables tarafından 2010 yılında Zagreb'te basılan kitapçığında basıldı (s. 50-67). Metnin güncellenmiş versiyonu Jelena Vesić tarafından yazarlar Vladan Jeremić ve Rena Rädle ile birlikte gözden geçirilmiştir.